

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2022 m. balandžio 13 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Godo Ambrasaitės-Balynienės (pranešėja), Gražinos Davidonienės (kolegijos pirmininkė) ir Gedimino Sagačio,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal pareiškėjo A. H. (A. H.) kasacinį skundą dėl Panevėžio apygardos teismo 2021 m. gegužės 18 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal pareiškėjo A. H. prašymą patvirtinti A. T. ir L. T., atstovaujimų bankroto administratoriaus M. T., bankroto byloje Nr. e2FB-350-356/2019 finansinį reikalavimą, perduoti nuosavybės teise įkeistą turtą; suinteresuoti asmenys E. T., A. T. ir L. T..

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių ieškinio senaties taikymą papildomiems reikalavimams, taip pat proceso teisės normų, reglamentuojančių apeliacinės instancijos teismo teisę išeiti už apeliacinio (atskirojo) skundo ribų ir draudimą priimti apeliantui labiau nepalankų sprendimą, aiškinimo ir taikymo.
2. Utenos apylinkės teismo 2019 m. vasario 25 d. nutartimi A. T. ir L. T. iškelta bankroto byla, bankroto administratoriumi paskirtas M. T. Nutartis įsiteisėjo 2019 m. kovo 5 d.
3. Utenos apylinkės teismo 2019 m. rugsėjo 19 d. nutartimi patvirtintas A. T. ir L. T. 2019 m. liepos 31 d. fizinių asmenų kreditorių reikalavimų tenkinimo ir jų mokumo atkūrimo planas, jam pritarė 2019 m. rugpjūčio 26 d. kreditorių susirinkimas.
4. Pareiškėjas bankrutuojančių asmenų A. T. ir L. T. bankroto byloje prašė patvirtinti jo 318 232,48 Eur hipoteka užtikrintą reikalavimą pagal pareiškėjo su suinteresuotu asmeniu E. T. 1994 m. rugsėjo 22 d. sudarytą paskolos sutartį ir įpareigoti bankroto administratorių perduoti pareiškėjo nuosavybės jam įkeistą gyvenamąjį namą, esantį (duomenys neskelbtini).
5. Pareiškėjas paaikškino, kad skolininko E. T. prievolė pagal 1994 m. rugsėjo 22 d. paskolos sutartį nėra įvykdyta. 1995 m. sausio 24 d. įkeitimo sutartimi įsipareigojimų pagal nurodytą paskolos sutartį vykdymui užtikrinti E. T. įkeitė pareiškėjui E. T. nuosavybės teise tuo metu priklausiusį nebaigtą statyti gyvenamąjį namą, esantį (duomenys neskelbtini). Bankrutuojantis asmuo A. T. (T. komandinės ūkinės bendrijos (toliau – T. KUB) tikrasis narys) pareiškėjui įkeistą turtą įsigijo priverstinio pardavimo būdu T. KUB bankroto procese. Apie šį bankroto procesą pareiškėjas nebuvo informuotas (pareiškėjas nuolat gyvena (duomenys neskelbtini) ir tik dėl šios priežasties reikalavimo T. KUB bankroto byloje nepareiškė. Nors A. T. kreipėsi į T. KUB bankroto bylą nagrinėjusį teismą, prašydamas panaikinti hipoteką jo nupirktam gyvenamajam namui, tačiau Panevėžio apygardos teismas 2007 m. rugsėjo 21 d. nutartimi šio pareiškėjo prašymo netenkino. Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 4.170 straipsnio 6 dalį bankrutuojantis asmuo A. T., nupirkęs namą su registruota hipoteka, prisiėmė ir pareigą grąžinti hipoteką užtikrintą skolą pareiškėjui.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

6. Utenos apylinkės teismas 2021 m. vasario 24 d. nutartimi tenkino dalį prašymo – patvirtino pareiškėjo 38 414,90 Eur finansinį reikalavimą (36 609,50 Eur palūkanos ir 1805,40 Eur delspinigiai) bankroto byloje [Nr. e2FB-350-356/2019](#); kitą prašymo dalį atmetė.
7. Teismas nustatė, kad pareiškėjas su G. T. (VĮ Registrų centro duomenimis, nuo 1997 m. gegužės 8 d. – E. T.), kaip su fiziniu asmeniu, 1994 m. rugsėjo 22 d. sudarė paskolos sutartį 7 metų terminui, t. y. iki 2002 m. rugsėjo 22 d., pagal kurią, paskolos gavėjui įsipareigojus už paskolos sumą mokėti 12 proc. dydžio metines palūkanas, E. T. perdavė 207 786 Lt (60 178,99 Eur) paskolos sumą. Šios paskolos grąžinimui užtikrinti 1995 m. sausio 24 d. įkeitimo sutartimi E. T. įkeitė pareiškėjui jam nuosavybės teise priklausantį nebaigtą statyti gyvenamąjį namą, esantį (duomenys neskelbtini), ir nustatė, kad, negrąžinus paskolos pagal paskolos sutartyje nustatytas sąlygas, kreditorius savo reikalavimus gali patenkinti iš įkeisto pastato vertės. Paskolos sutarties šalys buvo susitarusios, kad E. T. ir jo komandinės ūkinės bendrijos paskolos sutartys bus vykdomos grąžinant paskolos sumas ne pinigais, o tiekiant pjautą medieną.
8. Teismas taip pat nustatė, kad Panevėžio apygardos teismo 2006 m. spalio 16 d. nutartimi T. KUB buvo iškelta bankroto byla (bylos Nr. B2-418-2006). Vykdam bankroto procedūras, buvo realizuotas pareiškėjo naudai įkeistas E. T. nuosavybės teise priklausantis nebaigtas statyti gyvenamasis namas, esantis (duomenys neskelbtini). Šį turtą įsigijo A. T. ir kreipėsi į Panevėžio apygardos teismą su prašymu panaikinti gyvenamojo namo hipoteką, tačiau Panevėžio apygardos teismas 2007 m. rugsėjo 21 d. nutartimi prašymo dėl hipotekos panaikinimo netenkino, nes turtas buvo parduotas nepranešus hipotekos kreditoriui A. H. ir nėra įrodymų, kad prievolė įvykdyta.
9. Iš Panevėžio apygardos teismo civilinės bylos [Nr. B2-113-338/2007](#) duomenų teismas nustatė, kad pareiškėjas kreditoriaus reikalavimų T. KUB jos bankroto byloje nebuvo pareiškęs, jo naudai įkeistas turtas buvo parduotas be jo, kaip hipotekos kreditoriaus, žinios ir sutikimo, gautos lėšos nebuvo panaudotos jo reikalavimams tenkinti. Nors suinteresuoto asmens A. T. kreipimasis į Panevėžio apygardos teismą su reikalavimu dėl hipotekos panaikinimo patvirtina, kad jis nesutiko su tuo, jog sumokėjus visą turto kainą įkeitimas liktų galioti, tačiau jis žinojo apie turto hipoteką ir įsigydamas tokį turtą prisiėmė visą iš to kylančią riziką. Teismo vertinimu, šiuo atveju nebūtų sąžiningas hipotekos kreditoriaus atžvilgiu aiškinimas, kad turtą įgijęs asmuo neturėjo ketinimų prisiimti riziką dėl įkeitimo galiojimo ir po visos turto kainos

sumokėjimo ir kad dėl to įkeitimas galėtų būti pripažintas negaliojančiu ([CK 1.5 straipsnio](#) 4 dalis, 4.197 straipsnio 2 dalies 1 punktas).

10. Teismas nurodė, kad A. T., kaip hipoteka įkeisto turto savininko, prievolė kreditoriui A. H. yra subsidiari ir ribota – jis atsako tik įkeistu turto ([CK 4.195 straipsnio](#) 1 dalis), ir tik tuo atveju, jeigu pareiškėjas turi galiojančią reikalavimo teisę.
11. Teismas konstatavo, kad pareiškėjo reikalavimas perduoti jo nuosavybės hipoteka užtikrintą gyvenamąjį namą nėra pagrįstas, nes tokia galimybė įstatyme yra nustatyta tik tuo atveju, jei nėra galimybės parduoti šio turto. Be to, šiuo atveju nėra žinoma tiksliai įkeisto turto vertė, todėl tuo atveju, jei įkeisto turto vertė būtų didesnė nei patvirtinti kreditoriaus reikalavimai, turto perdavimas pažeistų ir kitų bankrutuojančių fizinių asmenų kreditorių teisėtus interesus (Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo 7 straipsnio 1 dalies 6 punktas, 27, 29 straipsniai).
12. Teismas pažymėjo, kad suinteresuotas asmuo E. T. pripažino paskolos gavimo faktą. Pareiškėjas teigia, kad šalių sudaryta 1994 m. rugsėjo 22 d. paskolos sutartis nebuvo įvykdyta ir kad pagal 1994 m. rugsėjo 22 d. paskolos sutartį likusi negrąžinta paskolos suma yra 59 974,51 Eur (60 178,99 Eur – 204,48 Eur (pateiktos medienos vertė)), nesumokėtos palūkanos sudaro 190 770,60 Eur, o delspinigiai – 67 282,89 Eur. Nors suinterasuotas asmuo E. T. teigia, kad jis šią prievolę įvykdė, nes pareiškėjui nuolat tiekė medieną, tačiau tai patvirtinančių įrodymų suinterasuotas asmuo nepateikė, prašė taikyti ieškinio senatį visiems pareiškėjo reikalavimams ir tuo pagrindu juos atmesti.
13. Teismas nustatė, kad 1994 m. rugsėjo 22 d. paskolos sutarties įvykdymo terminas baigėsi 2002 m. rugsėjo 22 d., todėl pagal [CK 1.125 straipsnio](#) 1 dalį 10 metų bendrasis ieškinio senaties terminas skaičiuotinas nuo 2002 m. rugsėjo 23 d. ([CK 1.127 straipsnio](#) 2 dalis). Pareiškėjas išieškojimu nei iš E. T., nei iš įkeisto turto nesidomėjo 17 metų, nors, pareiškėjo teigimu, pagal sutartį paskolos suma buvo padengta tik 204,48 Eur vertės mediena. Pareiškėjas taip pat nesikreipė į notarą dėl vykdomojo įrašo dėl priverstinio skolos išieškojimo atlikimo, nors E. T. asmeninio pobūdžio prievolę įvykdymu po T. KUB likvidavimo dėl bankroto nepasibaigė, dėl priverstinio skolos išieškojimo pareiškėjas nesikreipė ir įkeistą turtą perleisdamas A. T..
14. Teismo vertinimu, pareiškėjas, sudarydamas paskolos sutartį, veikė kaip verslininkas, todėl, atsižvelgiant į pareiškėjo nurodytas aplinkybes, kad pagal paskolos sutartį iki šiol jam yra perduota medienos tik už 204,48 Eur, aplinkybės dėl netinkamo paskolos sutarties vykdymo pareiškėjui negalėjo būti nežinomos. Pareiškėjas nepateikė jokių įrodymų, dėl ko savo pažeistų teisių negynė anksčiau, taigi, savo teises įgyvendino nerūpestingai, aplaidžiai – ilgą laiką iš viso nesidomėjo palūkanų ir delspinigių išieškojimu, nors, kaip pats teigia, prievolę pagal paskolos sutartį nebuvo įvykdyta nei iš E. T. priklausancio, nei iš įkeisto turto. Atsižvelgdamas į tai, teismas nusprendė, kad pareiškėjo reikiams reikalavimams priteisti 59 974,51 Eur skolos, 154 161,10 Eur palūkanų ir 65 477,49 Eur delspinigių taikytinos ieškinio senaties termino praleidimo paseknės ir ši reikalavimų dalis atmestina ([CK 1.131 straipsnio](#) 1 dalis). Pagrindo atnaujinti ieškinio senaties terminą reikšti reikalavimą grąžinti pagrindinę skolą, sumokėti palūkanas ir delspinigius, taip pat ieškinio senaties termino sustabdymo ar nutraukimo pagrindų ([CK 1.129–1.130 straipsniai](#)) teismas nenustatė.
15. Atsižvelgdamas į tai, kad bankroto administratorius reikalavimo dalies dėl palūkanų ir delspinigių, priskaičiuotų už senaties terminų neviršijantį laikotarpį, neginčija, teismas konstatavo, kad prašymas patvirtinti pareiškėjo reikalavimus priteisti 38 414,90 Eur (36 609,50 Eur palūkanų + 1805,40 Eur delspinigių) neprieštarauja įstatymo nuostatomis, yra pagrįstas, todėl tvirtintinas, o pareiškėjo prašymas perduoti jam nuosavybės teisę jam įkeistą turtą – gyvenamąjį namą atmestina.
16. Panevėžio apygardos teismas, išnagrinėjęs bylą pagal pareiškėjo atskirąjį skundą, 2021 m. gegužės 18 d. nutartimi Utenos apylinkės teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartį panaikino ir atmetė pareiškėjo prašymą patvirtinti kreditoriaus reikalavimą ir perduoti jam nuosavybės teisę įkeistą turtą.
17. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad 1994 m. rugsėjo 22 d. paskolos sutarties su E. T. pagrindu pareiškėjas pastarajam paskolino 207 080 Lt, šią sumą E. T. įsipareigojo grąžinti iki 2002 m. rugsėjo 22 d. tiekdamas pareiškėjui pjautą medieną. 1995 m. sausio 25 d. įkeitimo sutartimi E. T., užtikrindamas prievolės pagal 1994 m. rugsėjo 22 d. paskolos sutartį įvykdymą, pareiškėjui įkeitė savo nebaigtą statyti gyvenamąjį namą, esantį (duomenys neskelbtini). Šis juridinis faktas yra išviešintas. 1996 m. sausio 25 d. paskolos sutartimi pareiškėjas 24 mėnesių laikotarpiui T. KUB suteikė 218 481 Lt paskolą. Panevėžio apygardos teismo 2006 m. spalio 16 d. nutartimi šiai bendrijai iškelta bankroto byla, nustatytas terminas iki 2006 m. gruodžio 8 d. kreditorių finansiniams reikalavimams pareikšti, teismo 2006 m. gruodžio 14 d. nutartimi areštuotas visas E. T. ir jo sutuoktinės R. T. kilnojamas ir nekilnojamas turtas. 2007 m. kovo 15 d. A. T. su bankrutavusia T. KUB, atstovaujama bankroto administratoriaus UAB „Bankrotera“ įgaliojimo asmens L. T., sudarė ginčo pastato pirkimo–pardavimo sutartį. Byloje nėra duomenų, kad apie tai buvo informuotas hipotekos turėtojas – pareiškėjas. Panevėžio apygardos teismo 2007 m. balandžio 16 d. sprendimu pripažinta, kad T. KUB pasibaigė dėl bankroto. Panevėžio apygardos teismo 2007 m. birželio 20 d. nutartimi panaikintas A. T. įsigyto pastato areštas, tačiau 2007 m. rugsėjo 11 d. prašymas dėl hipotekos panaikinimo to paties teismo 2007 m. rugsėjo 21 d. nutartimi netenkintas. Utenos apylinkės teismo 2019 m. vasario 25 d. nutartimi A. T. ir L. T. iškelta bankroto byla.
18. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad atskiruojų skundu neginčijama pirmosios instancijos teismo nustatyta ieškinio senaties termino trukmė ir pradžia, taip pat kad pareiškėjas šį terminą yra praleidęs, todėl plačiau šiais klausimais nepasisakė.
19. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad [CK 1.126 straipsnio](#) 2 dalies nuostatos, pagal kurias ieškinio senatį teismas gali taikyti tik ginčo šalies reikalavimu, šiuo atveju nebuvo pažeistos, kadangi šį prašymą pareiškęs bankrutuojančių asmenų atstovas – nemokumo administratorius savo procesines teises įgyvendino tinkamai.
20. Apeliacinės instancijos teismas atmetė kaip nepagrįstus pareiškėjo argumentus, kad Panevėžio apygardos teismas 2020 m. balandžio 28 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e2S-330-828/2020](#) jau yra konstatavęs, jog ieškinio senaties termino praleidimas yra pateisinamas nutartyje nurodytais motyvais, ir nurodė, kad Panevėžio apygardos teismo nutartimi pareiškėjui, kaip kreditoriui, buvo atnaujintas terminas finansiniam reikalavimui A. T. ir L. T. bankroto byloje pareikšti. Kadangi bankroto administratorius ginčija pareikštą finansinį reikalavimą, byla pagal pareiškėjo reikalavimus nagrinėjama taikant ginčo teisenos taisykles.
21. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, pirmosios instancijos teismas detalai argumentavo, kodėl nagrinėjamu atveju nėra pagrindo atnaujinti ieškinio senaties terminą. Pareiškėjas nepagrindė, kad per visą beveik du dešimtmečius trukusį laikotarpį jis objektyviai negalėjo pats asmeniškai ar per atstovus ginti savo teisėtų interesų. Garbus pareiškėjo anizius, paskolinta suma, gyvenimas kitoje valstybėje, kai iš pareiškėjo santykių su E. T. ir sudarytų sandorių galima spręsti, kad pareiškėjas akivaizdžiai turėjo verslo reikalų Lietuvoje ne vienerius metus ir žinojo apie savo teisių pažeidimą E. T. nevykdant sutartinių įsipareigojimų, net ir įvertinus tai, kad pareiškėjas nebuvo įtrauktas į T. KUB bankroto procesą, vis dėlto neleidžia spręsti, kad toks pareiškėjo neveikimas buvo nulemtas kokių nors objektyvių ir pateisinamų priežasčių ar nepriklausė nuo pareiškėjo valios.
22. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad byloje kilęs ginčas yra susijęs su bankrutuojančių asmenų kreditorių teisių gynimu, tai, teismo vertinimu, patenka į viešojo intereso sąvoką, todėl šiuo atveju yra pagrindas peržengti atskirojo skundo ribas. Apie šį ketinimą byloje dalyvaujantys asmenys buvo informuoti Panevėžio apygardos teismo 2020 m. gegužės 11 d. nutartimi.
23. Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad, pagal [CK 1.135 straipsnį](#) pasibaigus pagrindiniam reikalavimui nustatytam ieškinio senaties terminui, pasibaigia ir papildomiems reikalavimams nustatyti ieškinio senaties terminai (netesybos, įkeitimas, laidavimas ir kt.), nors jų senaties terminas dar nebūtų pasibaigęs. Dėl to pirmosios instancijos teismas, pripažinęs, kad yra suėjęs ieškinio senaties terminas pagrindinei prievolei, nepagrįstai nesivadovavo nurodytomis teisės normomis ir be teisinio pagrindo patvirtino pareiškėjo 38 414,90 Eur reikalavimą (36 609,50 Eur palūkanų ir 1805,40 Eur delspinigių). Atsižvelgdamas į tai apeliacinės instancijos teismas panaikino skundžiamą pirmosios instancijos teismo

nutartį ir išsprendė klausimą iš esmės – visus pareiškėjo reikalavimus atmetė.

III. Kasacinio skundo teisiniai argumentai

24. Kasaciniu skundu pareiškėjas prašo panaikinti bylą nagrinėjusių teismų nutartis ir grąžinti bylą nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

24.1. Apeliacinės instancijos teismas informavo byloje dalyvaujančius asmenis apie ketinimą išeiti už atskirojo skundo ribų, tačiau šią pareigą įvykdė netinkamai, nes, pirma, nenurodė teisinio pagrindo, antra, nesuteikė galimybės nei raštu, nei žodžiu byloje dalyvaujantiems asmenims pasisakyti dėl klausimų, kuriuos ketino nagrinėti. Pranešdamas apie ketinimą peržengti atskirojo skundo ribas teismas nenurodė bylos nagrinėjimo peržengus šias ribas aiškos apimtys. Apeliacinės instancijos teismas nesivadovavo naujausia kasacinio teismo praktika dėl pareigos tinkamai informuoti byloje dalyvaujančius asmenis apie ketinimą išeiti už apeliacinio skundo ribų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-311-415/2016](#)).

24.2. Išėjimas už atskirojo skundo ribų nagrinėjama atveju lėmė Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos pareiškėjo teisės į teisingą teismą pažeidimą. Pagal Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtintą teisingo bylos nagrinėjimo koncepciją šalys turi teisę į rungtynišką procesą, reiškiančią, kad jos privalo turėti galimybę ne tik pateikti įrodymus savo reikalavimams pagrįsti, bet ir teisę žinoti bei komentuoti visus įrodymus ar pastabas, pateiktus siekiant paveikti teismo sprendimą (žr. Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – ir EZTT) 2001 m. gegužės 31 d. sprendimo byloje *K. S. prieš Suomiją*, peticijos Nr. 29346/95, 21 punktą; 2014 m. kovo 3 d. sprendimo byloje *Duraliyski prieš Bulgariją*, peticijos Nr. 45519/06, 30 punktą). Taigi dėl teisės į teisingą bylos nagrinėjimą (rungimosi principo) žmogaus teisių apsaugos požiūriu gali būti svarbu tai, ar proceso šaliai buvo suteikta galimybė pateikti argumentus dėl teisinio aspekto, turėjusio esminę reikšmę bylos rezultatui (žr. EZTT 2005 m. spalio 13 d. sprendimo byloje *Clínique des Acacias and Others prieš Prancūziją*, peticijų Nr. 65399/01, 65406/01, 65405/01 ir 65407/01, 38 punktą; 2006 m. vasario 16 d. sprendimo byloje *Prikyan and Angelova*, peticijos Nr. 44624/98, 42 punktą.). Pareiškėjo teisių pažeidimas kasaciniame teisme negali būti pašalintas, nes apeliacinės instancijos teisme buvo nagrinėjamos naujos faktinės aplinkybės, o kasaciniame teisme fakto klausimai netiriami.

24.3. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė proceso teisės normas, nes priėmė apeliantui blogesnę sprendimą. Net ir tuo atveju, jeigu apeliacinės instancijos teismas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir [CPK](#)) nustatyta tvarka būtų padaręs motyvuotą išvadą dėl viešojo intereso pažeidimo ir būtinybės peržengti atskirojo skundo ribas, teismas būtų turėjęs bylą perduoti iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, o ne priimti pareiškėjo teisinę padėtį bloginančią sprendimą.

24.4. Panevėžio apygardos teismas 2007 m. rugsėjo 21 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. B2-418-2006 netenkino A. T. pareiškimo panaikinti gyvenamojo namo, esančio (duomenys neskelbtini) hipoteką. Ši teismo nutartis nebuvo apskūsta, ji yra įsiteisėjusi, todėl turi prejudicinę reikšmę nagrinėjamai bylai. Teisę į hipoteką pareiškėjui yra pripažinęs teismas, ir jo procesinis sprendimas turi būti vykdomas ([CPK 18 straipsnis](#)). Daiktinė teisė savo prigimtimi yra neterminuota, o šioje byloje apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas, kad pareiškėjas du dešimtmečius neįgyvendino savo teisės ir todėl pareiškėjo teisė pasibaigė, ne tik daiktinę hipotekos teisę padarė terminuotą, bet ir paneigė teismo sprendimo privalomumo principą.

24.5. Ieškinio senaties terminas nėra naikinamas ir jo pasibaigimas savaime nereiškia, kad asmuo praranda savo reikalavimo teisę. Iškilus klausimui dėl ieškinio senaties termino taikymo, kita ginčo šalis turi teisę prašyti terminą atnaujinti, jeigu būtų konstatuotas jo praleidimas. Pareiškėjas neturėjo galimybės pasinaudoti [CK 1.131](#) straipsnyje įtvirtinta teise (jeigu būtų konstatuota, kad terminas praleistas), nes jis net nežinojo, jog toks klausimas bus svarstomas. Pareiškėjas taip pat neturėjo galimybės teismui pateikti savo samprotavimus dėl ieškinio senaties termino skaičiavimo. Šalių ginčo santykiai yra sudėtingi, vyksta jau antras bankroto procesas, kuriame sprendžiamas klausimas dėl pareiškėjo įkeitimų užtikrintų teisių įgyvendinimo, todėl šios aplinkybės padarė įtaką pareiškėjo veiksams įgyvendinant savo teises ir tai daro įtaką ieškinio senaties termino skaičiavimui. Kadangi senaties termino skaičiavimas yra fakto klausimas, nenagrinėtinas kasaciniame teisme, byla grąžintina nagrinėti iš naujo.

25. Atsiliepimo į kasacinį skundą [CPK 351 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyta tvarka nepateikta.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bylos nagrinėjimo kasacine tvarka ribų

26. Pagal [CPK 353 straipsnio](#) 1 dalį kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskūstus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu. Kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių.
27. Nagrinėjamoje byloje pareiškėjas (kasatorius) siekia priverstinio savo reikalavimo, kylančio iš 1994 m. rugsėjo 22 d. sudarytos paskolos sutarties, įgyvendinimo, nukreipiant išieškojimą į prievolei pagal paskolos sutartį užtikrinti hipoteką įkeistą turtą, šiuo metu priklausantį bankrutuojančiam fiziniam asmeniui, šio asmens bankroto byloje.
28. Byloje teismų nustatytos šios teisiskai reikšmingos faktinės aplinkybės: 1994 m. rugsėjo 22 d. paskolos sutartis, kurios įvykdymui užtikrinti suinteresuotas asmuo E. T. 1995 m. sausio 24 d. sutartinį įkeitė pareiškėjui jam nuosavybės teise priklausančią nebaigtą statyti gyvenamąjį namą, esantį (duomenys neskelbtini), pareiškėjo buvo sudaryta su suinteresuotu asmeniu E. T. kaip fiziniu asmeniu, paskolos grąžinimo terminas pagal paskolos sutartį suėjo 2002 m. rugsėjo 22 d. Įkeistas turtas buvo priverstinai realizuotas T. KŪB bankroto procese be pareiškėjo sutikimo ir šiuo metu priklauso bankrutuojančiam A. T.; turtą realizavus T. KŪB bankroto procese šiam turtui nustatyta hipoteka panaikinta nebuvo (Panevėžio apygardos teismo 2007 m. rugsėjo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. B2-113-2007).
29. Pirmosios instancijos teismas iš dalies tenkino pareiškėjo reikalavimus, patvirtindamas 38 414,90 Eur (36 609,50 Eur palūkanų + 1805,40 Eur delspinigių) pareiškėjo finansinio reikalavimo dalį, konstatavęs, kad šie reikalavimai ieškinio senaties terminas nėra suėjęs. Kitą reikalavimo dalį pirmosios instancijos teismas atmetė pritaikęs ieškinio senatį. Atskirąjį skundą dėl pirmosios instancijos teismo nutarties pateikė tik pareiškėjas, kiti byloje dalyvaujantys asmenys šios nutarties apeliacine tvarka neskundė, taip pat neteikė atsiliepimų į pareiškėjo atskirąjį skundą.

30. Apeliacinės instancijos teismas, konstatavęs esant pagrindą peržengti atskirojo skundo ribas, panaikino pirmosios instancijos teismo nutartį ir pareiškėjo reikalavimus visiškai atmetė, taikydamas [CK 1.135](#) straipsnyje įtvirtintas ieškinio senaties terminų papildomiems reikalavimams pasibaigimo taisykles.
31. Pareiškėjas kasaciniu skundu nesutinka su bylą nagrinėjusių teismų išvada, kad pritaikius ieškinio senatį iš paskolos sutarties kylančiai prievolei nebėra galimas išieškojimas iš hipoteka įkeisto turto (pareiškėjo teigimu, hipoteka, kaip daiktinė teisė, yra neterminuota, be to, pareiškėjo vertinimu, jo teisė nukreipti reikalavimus į hipoteka įkeistą turtą patvirtinta įsiteisėjusia Panevėžio apygardos teismo 2007 m. rugsėjo 21 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. B2-113-2007), taip pat remiasi teisės į tinkamą teismo procesą pažeidimu, apeliacinės instancijos teismui tinkamai neinformavus pareiškėjo apie ketinimą peržengti atskirojo skundo ribas ir priėmus jam, kaip apeliantui, blogesnį sprendimą. Nurodytų kasacinių skundų argumentų, apibrėžiančių kasacijos ribas, kontekste teisėjų kolegija pasisakys dėl teismų šioje byloje priimtų procesinių sprendimų teisėtumo, vadovaudamasi pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytomis faktinėmis bylos aplinkybėmis.

Dėl galimybės priverstinai išieškoti iš hipoteka įkeisto turto pasibaigus hipoteka užtikrintam reikalavimui nustatytam ieškinio senaties terminui

32. Prievolių įvykdymo užtikrinimas – civilinė teisinė priemonė, suteikianti kreditoriui papildomų garantijų, kad bus patenkintas jo reikalavimas. [CK 6.70 straipsnio](#) 1 dalyje nustatytas pavyzdinis prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų sąrašas – prievolių įvykdymas gali būti užtikrinamas pagal sutartį arba įstatymus netesybomis, įkeitimu (hipoteka), laidavimu, garantija, rankpinigiais ar kitais sutartyje nustatytais būdais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. e3K-3-516-313/2018, 21 punktas).
33. Civiliniame kodekse įtvirtintos dvi įkeitimo formos – hipoteka ir kilnojamųjų daiktų bei turtinių teisių įkeitimas. Hipoteka yra viena turto įkeitimo rūšių ir, nors hipotekos ir kilnojamojo turto įkeitimo teisiniai santykiai reguliuojami skirtinguose [CK](#) ketvirtosios knygos skyriuose, bendrosios normos, išdėstytos šios knygos XII skyriuje „Įkeitimas“, *mutatis mutandis* (su būtinais (atitinkamais) pakeitimais) gali būti taikomos ir hipotekai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-457/2012](#)).
34. Hipoteka, kaip daiktinės teisės institutas, yra vienas [CK 6.70 straipsnio](#) 1 dalyje įtvirtintų prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų. Hipoteka užtikrinamas pagrindinės prievolės – esamo ar būsimo skolinio įsipareigojimo – įvykdymas įkeičiant nekilnojamąjį daiktą, kai įkeistas daiktas neperduodamas kreditoriui ([CK 4.170 straipsnio](#) 1 dalis). Taigi, hipoteka yra išvestinė prievolė ([CK 4.200 straipsnio](#) 2 dalis), suteikianti kreditoriui papildomų garantijų, kad bus patenkintas jo reikalavimas. Skolininkui neįvykdžius hipoteka užtikrinto įsipareigojimo, įkeistas daiktas gali būti priverstinai parduodamas įstatymų nustatyta tvarka, o iš gautų lėšų pirmiausia patenkinamas hipotekos teisę turėjusio kreditoriaus reikalavimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-435/2008; 2012 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-122/2012](#)).
35. Nuo kitų prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų (netesybų, laidavimo, garantijų ir kt.) hipoteka skiriasi tuo, kad ji yra daiktinė teisė, t. y. siejama su konkrečiu nekilnojamuoju daiktu ir iš esmės suteikia hipotekos kreditoriui teisę į svetimą daiktą. Ši teisė „seka paskui daiktą“ – išlieka ir perleidus įkeisto daikto nuosavybę kitam asmeniui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-136-313/2019](#), 16 punktas). Daikto hipoteka įkeisto daikto savininkas neturi asmeninės prievolės grąžinti skolą už skolininką, šiam netinkamai vykdant savo prisiimtus įsipareigojimus, tačiau jis turi teisę įvykdyti prievolę už skolininką, siekdamas išvengti jam nuosavybės teise priklausančio daikto pardavimo iš viešųjų varžytynių ir taip įgydamas atgręžinio reikalavimo teisę į skolininką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje [Nr. 3K-3-507/2012](#)).
36. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad įkeitimui (hipotekai) yra būdingas akcesoriškumas. Akcesoriškumo samprata siejama su prievolių įvykdymą užtikrinančiomis priemonėmis ir reiškia prievolės įvykdymą užtikrinančios prievolės priklausomybę nuo pagrindinės prievolės. Nors įkeitimo teisė yra daiktinė teisė, bet pagal savo paskirtį ji tarnauja pagrindinės prievolės užtikrinimui, todėl įkeitimo teisė (hipoteka) ir kitos papildomos (šalutinės) teisės, atsirandančios iš pradinės prievolės, gali pasibaigti, pasibaigus pagrindinei prievolei [CK](#) šeštosios knygos IX skyriuje išvardytas prievolių pabaigos pagrindais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-457/2012](#)). Taigi, be bendrųjų daiktinės teisės požymių (absolūtumo, pirmumo prieš kitus kreditorius ir sekimo paskui įkeistą daiktą), hipotekos (įkeitimo) teisė turi specifiką, nes ji, kaip daiktinė teisė, yra ribota, priklauso nuo pagrindinės prievolės likimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-7-364/2010](#)).
37. Kasacinis teismas taip pat yra išaiškinęs, kad nors bendras hipotekos teisės akcesoriškumo principas aiškiai įtvirtintas įstatyme tik nuo 2012 m. liepos 1 d. įsigaliojusioje [CK 4.170 straipsnio](#) 4 dalyje, tačiau ši hipotekos savybė ir anksčiau buvo pripažinta teisės doktrinos ir palaikyta teismų praktikoje (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. birželio 17 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-865/2002; 2006 m. gruodžio 20 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-680/2006; 2007 m. sausio 25 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-3/2007; 2011 m. spalio 11 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-386/2011](#)).
38. Ieškinio senatis – tai įstatymų nustatytas laiko tarpas (terminas), per kurį asmuo gali apginti savo pažeistas teises pareiškdamas ieškinį ([CK 1.124 straipsnis](#)). [CK 1.126 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyta, kad reikalavimą apginti pažeistą teisę teismas priima nagrinėti nepaisydamas to, kad ieškinio senaties terminas pasibaigęs, o pagal minėto straipsnio 2 dalį ieškinio senatį teismas taiko tik tuo atveju, kai ginčo šalis to reikalauja. Ieškinio senaties termino pabaiga iki ieškinio pareiškimo yra pagrindas ieškinį atmeti, jeigu teismas nepripažįsta, kad šis terminas praleistas dėl svarbios priežasties ([CK 1.131 straipsnio](#) 1, 2 dalys).
39. Kasacinio teismo praktikoje konstatuota, kad prašyti taikyti ieškinio senatį turi teisę ginčo materialiojo teisinio santykio šalis, prieš kurios interesus nukreiptas byloje pareiškstas materialusis teisinis reikalavimas. Jeigu toks prašymas nepareiškiamas, bylą nagrinėjantis teismas neturi teisinio pagrindo taikyti ieškinio senaties terminą savo iniciatyva (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 21 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-51-701/2018](#) 36 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
40. Ieškinio senaties instituto paskirtis – užtikrinti civilinių teisių santykių stabilumą ir apibrėžtumą, nes civilinių teisių santykių dalyviams garantuojama, kad, suėjus įstatymo nustatytam terminui, jų subjektinės teisės teismine tvarka negalės būti nugrinčytos ir jiems nebus paskirta tam tikra pareiga. Jeigu suinteresuotas asmuo, žinodamas arba turėdamas žinoti apie savo teisės pažeidimą, per visą ieškinio senaties terminą nesikreipė į teismą su ieškiniu, kad apgintų pažeistą teisę, priešinga teisinio santykio šalis gali pagrįstai tikėtis, jog toks asmuo atsisako savo teisės arba nemano, kad jo teisė yra pažeista. Kita vertus, ieškinio senaties terminų nustatymas skatina nukentėjusią šalį imtis priemonių savo pažeistoms teisėms operatyviai ir tinkamai ginti. Taigi ieškinio senaties institutas sumažina teisinio neapibrėžtumo neigiamą poveikį civilinei apyvartai, ieškinio senaties terminų nustatymas sudaro objektyvias prielaidas materialiajai tiesai byloje nustatyti; praėjus tam tikram laikui, faktinių aplinkybių išaiškinimas tampa sudėtingesnis (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 21 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-51-701/2018](#) 34 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
41. [CK 1.134](#) straipsnis reglamentuoja reikalavimus, kuriems ieškinio senatis netaikoma. Reikalavimai, kylantys iš hipotekos teisių santykių, į šį sąrašą nėra įtraukti. Taigi, pareiškėjo kasacinio skundo argumentai, kad ieškinio senatis negali būti taikoma iš hipotekos kylantiems reikalavimams, yra teisiskai nepagrįsti. Galimybė iš hipotekos kylantiems reikalavimams taikyti ieškinio senatį nereiškia, kaip teigiama kasaciniame skunde, kad tokiu būdu iš hipotekos kylanti prievolė vertinama kaip terminuota, kadangi ieškinio senaties terminas nėra prievolės vykdymo terminas [CK 6.33 straipsnio](#) prasme. Šis terminas, kaip jau minėta, susijęs tik su asmens galimybe ginti j o pažeistas teises pareiškiant ieškinį.

42. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad ieškinio senaties termino pasibaigimas nelemia skolininko prievolės pasibaigimo, tačiau šio termino pasibaigimas, jeigu jį taikyti prašo skolininkas, reiškia tai, kad kreditorius praranda teisę reikalauti įvykdyti prievolę teismine tvarka (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-146-611/2021](#), 22 punktas). Taigi, reikalavimas taikyti ieškinio senatį yra viena iš ginčo materialiojo teisinio santykio šalies gynimosi nuo teisme reikiamo materialiojo teisinio reikalavimo priemonių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-51-701/2018](#), 35 punktas). Pasibaigus ieškinio senaties terminui skolininko prievolė iš teisinės prievolės tampa prigimtine, t. y. tokia prievole, kuri negali būti priverstinai įgyvendinama, tačiau skolininkas, įvykdęs pareigą po to, kai pasibaigė ieškinio senaties terminas, neturi teisės reikalauti grąžinti tai, kas įvykdyta, nors vykdydamas jis ir nežinojo, kad senaties terminas yra pasibaigęs ([CK 1.133 straipsnis](#)) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-81/2008; 2012 m. vasario 10 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-34/2012](#); 2021 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-146-611/2021](#), 22 punktas).
43. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad nors [CK 4.197 straipsnis](#) reglamentuojantis hipotekos pabaigos pagrindus, nenustato, kad hipoteka (kaip teisinė prievolė) pasibaigia, kai kreditorius negali patenkinti savo reikalavimo iš hipoteka įkeisto turto dėl ieškinio senaties termino praleidimo, toks įkeitimo teisės pasibaigimo pagrindas įtvirtintas įkeitimą reglamentuojančiame [CK XII skyriuje \(CK 4.224 straipsnio 1 dalies 5 punkte\)](#), kurio normos, minėta, *mutatis mutandis* gali būti taikomos ir hipotekai (šios nutarties 33 punktas).
44. Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama skolininko (hipoteka įkeisto daikto savininko) teisė gintis nuo hipotekos turėtojo reikalavimų ieškinio senatimi ne tik tais atvejais, kai kreditorius reikalavimai dėl išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto yra pareiškiami teisme, bet ir tais atvejais, kai išieškojimas iš hipoteka įkeisto turto inicijuojamas neteismine tvarka (kreditoriui kreipiantis į notarą dėl vykdomojo įrašo atlikimo). Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad tuo atveju, kai teisinis reglamentavimas nustato kreditoriui teisę išieškoti iš skolininko pinigines prievoles ne teismine tvarka, nagrinėjamu atveju – pagal notaro išduotą vykdomąjį įrašą, skolininkas, gavęs kreditoriaus reikalavimą sumokėti skolą, gera valia ar notaro atliktą vykdomąjį įrašą dėl skolos išieškojimo, turi teisę ginti pažeistas teises pareikšdamas kreditoriui savarankišką ieškinį dėl ieškinio senaties terminų taikymo. Teismai, nagrinėdami skolininko ieškinį, turi vadovautis ieškinio senatį reglamentuojančiomis normomis, taip pat kaip ir nagrinėdami kreditoriaus ieškinį, kai skolininkas prašo taikyti ieškinio senatį. Kitoks ieškinio senaties normų aiškinimas pažeistų sutarties šalių teisėtų interesų pusiausvyrą ir skolininko teisę į teisminę pažeistų teisių gynybą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. rugsėjo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-332-219/2017, 49–50 punktai).
45. Ieškinio senaties terminų taikymą papildomiems reikalavimams reglamentuoja [CK 1.135 straipsnis](#), kuriame nustatyta, kad, pasibaigus pagrindiniam reikalavimui nustatytam ieškinio senaties terminui, pasibaigia ir papildomiems reikalavimams nustatyti ieškinio senaties terminai (netesybos, įkeitimas, laidavimas ir kt.), nors jų senaties terminas dar nebūtų pasibaigęs. Taigi, pagal [CK 1.135 straipsnio](#) nuostatas galimybė ginti papildomą reikalavimą pareiškiant ieškinį laiko požiūriu tiesiogiai siejama su pagrindinio reikalavimo gynimo galimybe. Nuostata, papildomiems reikalavimams nustatytų ieškinio senaties terminų pasibaigimą susiejanti su pagrindiniam reikalavimui nustatytu ieškinio senaties terminu, įstatyme įtvirtinta atsižvelgiant į tai, kad papildomi reikalavimai priklauso nuo pagrindinių reikalavimų. Dėl šios priežasties kreditorius, dėl ieškinio senaties termino praleidimo netekęs galimybės teismine tvarka reikalauti pagrindinės prievolės įvykdymo, praranda galimybę ir teismine tvarka reikalauti pasinaudoti šalutinėmis teisėmis, nustatytomis pagrindinės prievolės įvykdymui užtikrinti.
46. [CK 1.135](#) straipsnyje įtvirtintas nebaigtinis papildomų reikalavimų sąrašas. Hipotekai, kaip papildomam (išvestiniam) reikalavimui (šios nutarties 36 punktas) taip pat taikytinos šio straipsnio nuostatos. Toks [CK 1.135 straipsnio](#) normos aiškinimas pateikiamas ir [CK](#) komentare (Mikelėnas, V., ir kt. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001, p. 266).
47. Apibendrinama aptartą teisinį reglamentavimą ir kasacinio teismo praktiką teisėjų kolegija pripažįsta teisiskai pagrįsta bylą nagrinėjusių teismų išvada, kad, pasibaigus hipoteka užtikrintam pagrindiniam reikalavimui nustatytam ieškinio senaties terminui ir esant pagrindui taikyti šio termino pasibaigimo teises pasekmes, šios prievolės užtikrinimui hipoteka įkeisto daikto savininkas taip pat gali gintis nuo kreditoriaus reikalavimų priverstinai išieškoti iš hipoteka įkeisto daikto ieškinio senatimi ([CK 1.131 straipsnio 1 dalis](#)). Kartu atkreiptinas dėmesys į tai, kad pagal [CK 1.126 straipsnio 2 dalį](#) ieškinio senatį teismas taiko tik tuo atveju, kai ginčo šalis (šiuo atveju – įkeisto daikto savininkas ar jį teisėtai atstovaujantis asmuo) to reikalauja (šios nutarties 39 punktas).
48. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad ieškinio senaties terminas pareiškėjo reikalavimui, kylančiam iš paskolos sutarties, skaičiuotinas nuo 2002 m. rugsėjo 23 d. ir yra pasibaigęs. Šiteismų nustatyta aplinkybė pareiškėjo kasaciniame skunde neginčijama. Atsižvelgdama į tai teisėjų kolegija pareiškėjo kasacinio skundo argumentus, kad iš teismų procesinių sprendimų nėra aišku, su kuriuo konkrečiai momentu bylą nagrinėję teismai siejo ieškinio senaties termino iš hipotekos kylančioms reikalavimams eigos pradžią, pripažįsta teisiskai nereikšmingais – nepriklausomai nuo to, nuo kurio momento nagrinėjamu atveju būtų pradėtas skaičiuoti senaties terminas iš hipotekos kylančioms reikalavimams, šis terminas laikytinas pasibaigusiu pasibaigus pagrindinio reikalavimo (kylančio iš paskolos sutarties) ieškinio senaties terminui ([CPK 1.135](#) straipsnis).
49. Byloje nustatyta, kad pareiškėjo reikalavimams, kurie buvo atmesti pirmosios instancijos teismo nutartimi (dėl 59 974,51 Eur skolos, 154 161,10 Eur palūkanų ir 65 477,49 Eur delspinigių), A. T. ir L. T. bankroto administratorius prašė taikyti ieškinio senatį, ieškinio senaties sustabdymo ar nutraukimo pagrindų, taip pat pagrindo atnaujinti praleistą ieškinio senaties terminą nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismas nenustatė. Kasaciniame skunde pareiškėjas teismų išvados, kad ieškinio senaties sustabdymo ar nutraukimo pagrindų šiuo atveju nėra, neginčija.
50. Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad ieškinio senaties termino praleidimo priežasčių svarbos vertinimas, kaip ir ieškinio senaties termino pradžios momento nustatymas, yra fakto klausimas, kurį, įvertinę byloje nustatytas aplinkybes, sprendžia pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ([CPK 353 straipsnio 1 dalis](#)). Kasacinis teismas fakto klausimų nenagrinėja, tačiau, remdamasis teismų nustatytomis aplinkybėmis, teisės taikymo aspektu patikrina, ar bylą nagrinėję teismai teisingai taikė ir aiškino ieškinio senatį reglamentuojančias teises normas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-110-916/2020](#), 62, 67 punktai).
51. Kasaciniame skunde pareiškėjas nepateikia argumentų, kad teismai, sprenddami dėl ieškinio senaties termino atnaujinimo pagrindų, būtų netinkamai taikę juos reglamentuojančias materialiosios teisės normas ar nukrypę nuo kasacinio teismo šiuo klausimu formuojamos praktikos. Pasisakydamas dėl ieškinio senaties termino atnaujinimo, pareiškėjas remiasi proceso teisės normų pažeidimu (nesudarymu pareiškėjui galimybės pasinaudoti [CK 1.131](#) straipsnyje įtvirtinta teise, jeigu būtų konstatuota, kad terminas praleistas, taip pat pateikti savo samprotavimų dėl ieškinio senaties termino skaičiavimo), tačiau šis pažeidimas siejamas tik su apeliacinės instancijos teismo išėjimu už atskirojo skundo ribų, t. y. tik ta pareiškėjo reikalavimų dalimi (36 609,50 Eur palūkanų + 1805,40 Eur delspinigių), kuri pirmosios instancijos teismo nutartimi buvo patenkinta, o apeliacinės instancijos teismo – atmesta.
52. Kaip jau minėta, pareiškėjo reikalavimų dalis dėl 59 974,51 Eur skolos, 154 161,10 Eur palūkanų ir 65 477,49 Eur delspinigių pirmosios instancijos teisme buvo atmesta būtent dėl ieškinio senaties. Ši pirmosios instancijos teismo nutarties dalis paties pareiškėjo buvo skundžiama atskiruoju skundu, t. y. pateko į nagrinėjamos bylos apeliacijos ribas ([CPK 320](#) straipsnis). Pareiškėjas atskirajame skunde buvo išdėstęs savo argumentus dėl ieškinio senaties termino atnaujinimo (pirmosios instancijos teismo išvados, kad ieškinio senaties terminas šiems reikalavimams yra praleistas, pareiškėjas atskiruoju skundu neginčijo), šie argumentai skundžiama apeliacinės instancijos teismo nutartimi buvo įvertinti ir atmesti kaip nepagrįsti. Kadangi argumentų, pagrindžiančių netinkamą teisės normų taikymą ar nukrypimą nuo kasacinio teismo formuojamos praktikos teismams sprendžiant dėl ieškinio senaties taikymo šiai pareiškėjo reikalavimų daliai, pareiškėjas kasaciniame skunde nenurodo, teisėjų kolegija neturi teisinio pagrindo spresti, kad egzistuoja teisinis pagrindas atitinkamas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nutarčių dalis panaikinti kasacine tvarka ([CPK 353](#) straipsnio 1 dalis).

53. Teisėjų kolegija pripažįsta teisiskai nepagrįstu kasacinio skundo argumentą, kad teismai, atmesdami pareiškėjo reikalavimus, nepaisė įsiteisėjusios Panevėžio apygardos teismo 2007 m. rugsėjo 21 d. nutarties civilinėje byloje Nr. B2-113-2007 ir tokiu būdu pažeidė įsiteisėjusio teismo sprendimo privalomumo principą. Kaip matyti iš bylos duomenų, Panevėžio apygardos teismo 2007 m. rugsėjo 21 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. B2-113-2007 buvo sprendžiamas A. T. pareiškimas dėl hipotekos panaikinimo užbaigus T. KUB bankroto procesą, kurio metu hipoteka įkeistas turtas buvo priverstinai realizuotas, t. y. šia nutartimi buvo sprendžiama dėl hipotekos pasibaigimo [CK 4.197 straipsnio](#) 1 dalies pagrindu. Panevėžio apygardos teismas aptariamą nutartimi konstatavo, kad nagrinėjamu atveju, realizavus hipoteką įkeistą turtą bankroto procese, hipoteka negali būti laikoma pasibaigusia, kadangi turtas buvo realizuotas nepranešus hipotekos kreditoriui (pareiškėjui). A. T. pareiškime Panevėžio apygardos teismui dėl hipotekos panaikinimo nebuvo prašoma taikyti ieškinio senatį, todėl dėl ieškinio senaties termino praleidimo teisinių pasekmių (ne)taikymo Panevėžio apygardos teismo 2007 m. rugsėjo 21 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. B2-113-2007 nebuvo sprendžiama ([CK 1.126 straipsnio](#) 2 dalis). Atitinkamai nėra teisinio pagrindo sutikti su pareiškėju, kad šioje byloje teismų priimti procesiniai sprendimai prieštarauja Panevėžio apygardos teismo 2007 m. rugsėjo 21 d. nutarčiai civilinėje byloje Nr. B2-113-2007.

Dėl išėjimo už atskirojo skundo ribų, blogesnio apelianui sprendimo priėmimo

54. Civilinis procesas grindžiamas dispozityvumo principu ([CPK 13 straipsnis](#)), kuris reiškia laisvą proceso dalyvių disponavimą jiems priklausančiomis procesinėmis teisėmis. Civilinio proceso teisė pagal reguliavimo dalyką ir teisinių santykių reglamentavimo principus yra viešoji teisė, todėl teismas, kaip civilinių procesinių santykių subjektas, turi tik tas teises, kurios jam yra suteiktos konkrečių teisės aktų nuostatų ir neturi teisės peržengti įstatymo nustatytos kompetencijos ribų. Atvejais, kada teismas gali paneigti proceso dalyvių elgesio dispozityvumo principą, nustatyti įstatymo ir paprastai yra susiję su būtinybe apsaugoti viešąjį interesą, apginti silpnesniąją ginčo šalį (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 9 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-35/2009](#)).
55. [CPK 320 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyta, kad bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka ribas sudaro apeliacinio skundo faktinis ir teisinis pagrindas bei absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų patikrinimas. Pagal to paties straipsnio 2 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą apeliacinės instancijos teismas nagrinėja bylą neperžengdamas apeliaciniame skunde nustatytų ribų, išskyrus atvejus, kai to reikalauja viešasis interesas ir neperžengus skundo ribų būtų pažeistos asmens, visuomenės ar valstybės teisės ir teisėti interesai; apie ketinimą peržengti apeliacinio skundo ribas teismas praneša dalyvaujantiems byloje asmenims; apeliacinės instancijos teismas *ex officio* (savo iniciatyva, pagal pareigas) patikrina, ar nėra šio kodekso 329 straipsnyje nustatytų absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų.
56. [CPK 320](#) straipsnyje išreikštas ir įtvirtintas visuotinai pripažintas civilinio proceso teisės principas *tantum devolutum quantum appellatum*, kuris, *inter alia* (be kita ko), reiškia tai, jog apeliacinės instancijos teismas turi tikrinti bei vertinti tik apskųstos pirmosios instancijos teismo sprendimo dalies teisėtumą bei pagrįstumą ir neturi tikrinti bei vertinti, ar teisėtos ir pagrįstos yra tos sprendimo dalys, kurios nebuvo apskųstos apeliacine tvarka; be to, apeliacinės instancijos teismas neturi savo iniciatyva išplėsti apeliacinio skundo argumentų sąrašo ir imtis analizuoti tokių argumentų, kurie apeliaciniame skunde nėra nurodyti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-311-415/2016, 21 punktą; 2022 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-132-403/2022](#), 29 punktą). Draudimas išeiti už apeliacinio (atskirojo) skundo ribų yra dispozityvumo principo, be kita ko, reiškiančio, kad teismas nekelia bylos savo iniciatyva, o bylos nagrinėjimo teisme ribas apibrėžia ginčo šalys, išraiška apeliaciniame procese (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-7-220-687/2016](#), 37 punktą). Procesą apeliacinės instancijos teisme inicijuoja būtent apeliantas, paduodamas apeliacinį (atskirąjį) skundą ir tokiu būdu apibrėždamas ginčo nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme ribas, kurių apeliacinės instancijos teismas neturi teisės peržengti.
57. [CPK 320 straipsnio](#) 2 dalyje įtvirtintas principas, kad apeliacinės instancijos teismas nagrinėja bylą neperžengdamas apeliaciniame skunde nustatytų ribų, nėra absoliutus, yra šio principo išimčių. Vienas iš atvejų, kai apeliacinės instancijos teismas ne tik gali, bet ir privalo peržengti apeliacinio skundo ribas, – siekis apginti viešąjį interesą. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad kai teismas *ex officio* peržengia ginčo ribas, savo aktyvaus procesinio elgesio priežastis jis turi pagrįsti, motyvuoti, tinkamai ir iš anksto apie tai informuoti proceso šalis, primdamas rašytinę arba žodinę nutartį ([CPK 290 straipsnis](#)), suteikti joms galimybę pateikti savo poziciją. Apeliacinės instancijos teismas turi pranešti dalyvaujantiems byloje asmenims apie ketinimą peržengti apeliacinio skundo ribas, nurodyti nagrinėjimo, peržengus apeliacinio skundo ribas, teisinį pagrindą, suteikti teisę byloje dalyvaujantiems asmenims dėl to visa apimtimi pasisakyti (raštu arba žodžiu) (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 1 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-311-415/2016](#) 20, 22–29 punktus; 2017 m. balandžio 3 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-7-74-313/2017](#) 65 punktą).
58. Kasacinio teismo praktika dėl tinkamo byloje dalyvaujančių asmenų informavimo apie ketinimą peržengti apeliacinio (atskirojo) skundo ribas formuojama, be kita ko, atsižvelgiant į Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudenciją dėl teisės į teisingą teismą, iš kurios matyti, kad Konvencijos 6 straipsnio požiūriu gali kilti Konvencijoje įtvirtintų teisių pažeidimo pavojus, kai teismai, nagrinėdami bylas, priima siurprizinius sprendimus tiek įrodymų tyrimo ir vertinimo, tiek teisės taikymo aspektu. Pagal Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtintą teisingo bylos nagrinėjimo koncepciją šalys turi teisę į rungtynišką procesą, reiškiančią, kad jos privalo turėti galimybę ne tik pateikti įrodymus savo reikalavimams pagrįsti, bet taip pat teisę žinoti ir komentuoti visus įrodymus ar pastabas, pateiktus siekiant paveikti teismo sprendimą (žr. EŽTT 1997 m. vasario 18 d. sprendimo byloje *Nideröst-Huber prieš Šveicariją*, peticijos Nr. 18990/91, 24 punktą; 2001 m. gegužės 31 d. sprendimo byloje *K. S. prieš Suomiją*, peticijos Nr. 29346/95, 21 punktą; 2014 m. kovo 3 d. sprendimo byloje *Duraliyski prieš Bulgariją*, peticijos Nr. 45519/06, 30 punktą; kt.). Pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką dėl teisės į teisingą bylos nagrinėjimą (rungimosi principo) žmogaus teisių apsaugos požiūriu gali būti svarbu tai, ar proceso šaliai buvo suteikta galimybė pateikti argumentus dėl teisinio aspekto, turėjusio esminę reikšmę bylos rezultatui (žr., pvz., EŽTT 2005 m. spalio 13 d. sprendimo byloje *Clinique des Acacias and Others prieš Prancūziją*, peticijos Nr. 65399/01, 65406/01, 65405/01 ir 65407/01, 38 punktą; 2006 m. vasario 16 d. sprendimo byloje *Prikyan and Angelova*, peticijos Nr. 44624/98, 42 punktą ir kt.).
59. Kadangi [CPK 320 straipsnio](#) 2 dalyje įtvirtinta apeliacinės instancijos teismo pareiga apie ketinimą peržengti apeliacinio (atskirojo) skundo ribas pranešti dalyvaujantiems byloje asmenims tiesiogiai susijusi su byloje dalyvaujančių asmenų teisės į tinkamą teismo procesą užtikrinimu, šios pareigos įgyvendinimas negali būti formalus. Pagal kasacinio teismo formuojamą praktiką, vykdydamas šią pareigą apeliacinės instancijos teismas privalo ne tik pranešti byloje dalyvaujantiems asmenims apie patį ketinimą peržengti apeliacinio (atskirojo) skundo ribas, bet ir nurodyti skundo ribų peržengimo teisinį pagrindą bei nagrinėjimo, peržengus apeliacinio (atskirojo) skundo ribas, apimtį, t. y. aiškiai nurodyti aplinkybes, kurios bus nagrinėjamos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-212-969/2020, 29 punktą; 2020 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-159-421/2020](#), 78 punktą).
60. Tinkamas apelianto informavimas apie ketinimą peržengti apeliacinio (atskirojo) skundo ribas yra reikšmingas ne tik tam, kad jam būtų sudaryta galimybė pateikti apeliacinės instancijos teismui savo poziciją dėl teisinių ir faktinių aspektų, kuriuos ketinama analizuoti papildomai (ypač tais atvejais, kai byla apeliacinės instancijos teisme nagrinėjama rašytinio proceso tvarka), bet ir tam, kad apeliantas galėtų ginčyti patį apeliacinės instancijos teismo procesinį sprendimą išeiti už apeliacinio (atskirojo) skundo ribų, t. y. įrodinėti, kad išeiti už apeliacinio (atskirojo) skundo ribų konkrečiu atveju nėra teisinio pagrindo. Ši galimybė yra ypač svarbi atsižvelgiant į tai, kad išėjimas už apeliacinio (atskirojo) skundo ribų pagal galiojantį teisinį reglamentavimą tam tikrais atvejais gali lemti blogesnio apelianui sprendimo priėmimą.
61. [CPK 313](#) straipsnyje nustatyta, kad apeliacinės instancijos teismas dėl apelianto negali priimti blogesnio, negu yra skundžiamas, sprendimo ar nutarties, jeigu sprendimą skundžia tik viena iš šalių (*non reformatio in pejus* principas); nelaikomas blogesnio sprendimo priėmimu skundžiamo sprendimo panaikinimas ir bylos perdavimas iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, taip pat kai sprendimas priimtas [CPK](#)

[320 straipsnio](#) 2 dalyje nustatyto atveju, t. y. apeliacinės instancijos teismui peržengus apeliacinio (atskirojo) skundo ribas.

62. Aiškindamas [CPK](#) 313 straipsnį, kuriame įtvirtintas draudimas apeliacinės instancijos teismui dėl apelianto priimti blogesnę, negu yra skundžiamas, sprendimą ar nutartį, jeigu sprendimą skundžia tik viena iš šalių, kasacinis teismas ne kartą yra nurodęs, kad šioje normoje įtvirtintas principas užtikrina apeliavimo teisę apskusti, jo vertinimu, neteisėtą pirmosios instancijos teismo sprendimą, nesibaiminant, kad apeliacinės instancijos teismas pablogins jo padėtį, palyginus su nustatyta pirmosios instancijos teismo sprendime (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-313/2012](#); 2013 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-502/2013](#); 2021 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-230-701/2021](#), 57 punktas; kt.). Taigi, aptariamas principas, be kita ko, yra apeliacijos teisės įgyvendinimo procesinė garantija. Apeliacijos teisė yra viena iš pagrindinių šalių procesinių teisių, teisė į teisminę gynybą turinio sudėtinė dalis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-312-823/2019](#), 15 punktas), todėl [CPK](#) 313 straipsnyje įtvirtinta išlyga dėl draudimo priimti blogesnę sprendimą apeliacinės instancijos teisme turi būti aiškinama itin siaurai ir gali būti taikoma tik tais atvejais, kai to neabejotinai reikalauja reikšmingas konkrečioje byloje nustatytas viešasis interesas, ypač jei procesas apeliacinės instancijos teisme yra užbaigiamas, negrąžinant bylos iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.
63. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad vien ta aplinkybė, jog pirmosios instancijos teismas, priimdamas apeliacine tvarka skundžiamą procesinį sprendimą, neteisingai pritaikė teisės normas, savaime negali pagrįsti nei apeliacinio (atskirojo) skundo ribų peržengimo, nei atitinkamai apelianto teisinės padėties pabloginimo apeliacinės instancijos teisme. Kitoks aiškinimas lemia, kad teisė peržengti apeliacinio (atskirojo) skundo ribas apeliacinės instancijos teismui būtų suteikta iš esmės kiekvienoje byloje, o tai visiškai neatitiktų apeliacinio proceso esmės ir pagrindinių principų, paneigtų [CPK](#) 320 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos normos, suteikiančios apeliacinės instancijos teismui teisę išeiti už apeliacinio (atskirojo) skundo ribų viešojo intereso apsaugos tikslais, išimtinį pobūdį, sukeltų realų pavojų byloje dalyvaujančių asmenų apeliacijos teisės įgyvendinimui ir teismo proceso tinkamumui bei sąžiningumui.
64. Nagrinėjamoje byloje apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas bylą rašytinio proceso tvarka, 2021 m. gegužės 11 d. nutartimi atidėjo bylos nagrinėjimą ir nutarė proceso dalyvius informuoti apie ketinimą peržengti apeliacinio skundo ribas, išsiųsdamas jiems susipažinti nutarties nuorašą. Aptariamoje nutartyje nurodyta, jog teismas, susipažinęs su civilinės bylos duomenimis, sprendžia, kad byloje vyrauja viešasis interesas, nes atskirojo skundo išsprendimas gali turėti įtakos bankrutuojančių fizinių asmenų A. T. ir L. T. kreditorių teisėms ir teisėtiems interesams. Kaip jau minėta, skundžiamą nutartimi, kuria byla išnagrinėta iš esmės, apeliacinės instancijos teismas panaikino pareiškėjui palankią pirmosios instancijos nutarties dalį (t. y. tą nutarties dalį, kuri apeliacine tvarka skundžiama nebuvo) ir klausimą išsprendė iš esmės, priimdamas pareiškėjui (apeliantui) blogesnę sprendimą, tokį savo procesinį sprendimą grįsdamas netinkamu [CK](#) 1.135 straipsnyje įtvirtintos teisės normos taikymu bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme. Teisėjų kolegija pripažįsta teisiškai pagrįstais kasacinio skundo argumentus, kad tokiu būdu, nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme, buvo pažeistos pareiškėjo procesinės teisės ir kad šis pažeidimas yra esminis, sudarantis pagrindą aptariamą apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį panaikinti kasacine tvarka ([CPK 359 straipsnio](#) 3 dalis, 346 straipsnio 2 dalies 1, 2 punktai). Šią išvadą pagrindžia toliau išdėstyti argumentai.
65. Pirmą, apeliacinės instancijos teismas informavo byloje dalyvaujančius asmenis apie ketinimą peržengti atskirojo skundo ribas netinkamai, nesilaikydamas šios nutarties 57–59 punktuose aptartų tinkamo informavimo apie tokį procesinį veiksmą reikalavimų. Iš apeliacinės instancijos teismo 2021 m. gegužės 11 d. nutarties turinio nėra aiški bylos nagrinėjimo peržengus atskirojo skundo ribas apimtis, t. y. nenurodytos aplinkybės, kurias apeliacinės instancijos teismas ketina papildomai analizuoti ir vertinti. Atkreiptinas dėmesys, kad pareiškėjas reikalavimą byloje yra pareiškęs kaip A. T. ir L. T. kreditorius, atskiruoju skundu skundžiamą pirmosios instancijos teismo nutartimi jo reikalavimai buvo iš dalies patenkinti, todėl iš abstrakčių 2021 m. gegužės 11 d. nutarties motyvų („gali turėti įtakos bankrutuojančių fizinių asmenų A. T. ir L. T. kreditorių teisėms ir teisėtiems interesams“), teisėjų kolegijos vertinimu, pareiškėjas negalėjo pagrįstai tikėtis, kad apeliacinės instancijos teismas ketina pasisakyti dėl jam palankios pirmosios instancijos teismo nutarties dalies, kuri kitų byloje dalyvaujančių asmenų nebuvo skundžiama. Taigi, skundžiamas apeliacinės instancijos teismo procesinis sprendimas pagal byloje pareiktus procesinius reikalavimus yra siurprizinis, pažeidžiantis pareiškėjo teisę į tinkamą procesą apeliacinės instancijos teisme (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-39-378/2020](#), 123 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
66. Atskirojo skundo ribų peržengimo teisinis pagrindas 2021 m. gegužės 11 d. nutartyje taip pat nėra aiškiai ir nedviprasmiškai suformuluotas. Iš apeliacinės instancijos teismo nutarties turinio nėra aišku, kokių kreditorių (pareiškėjo, kurio reikalavimų dalis buvo patvirtinta pirmosios instancijos teismo nutartimi, ar tik kitų kreditorių) teisių ir teisėtų interesų gynimas teismo buvo pripažintas viešuoju interesu, suteikiančiu pagrindą teismui išeiti už atskirojo skundo ribų nagrinėjamoje byloje, ir kokių aspektu. Dėl šios priežasties iš pareiškėjo buvo atimta galimybė įrodinėti, kad teismo ginamas viešasis interesas šiuo konkrečiu atveju neegzistuoja, t. y. ginčyti patį teismo procesinį sprendimą išeiti už atskirojo skundo ribų (šios nutarties 60 punktas).
67. Antra, apeliacinės instancijos teismo 2021 m. gegužės 11 d. nutartyje pateikti motyvai, teisėjų kolegijos vertinimu, negali būti pripažinti pakankamai pagrindžiančiais apeliacinės instancijos teismo procesinį sprendimą išeiti už atskirojo skundo ribų nagrinėjamoje byloje, taip pat negali būti pripažintas teisėtu ir šis apeliacinės instancijos teismo procesinis sprendimas. Apeliacinės instancijos teismo teisė (ir pareiga) išeiti už atskirojo skundo ribų 2021 m. gegužės 11 d. nutartyje iš esmės motyvuojama nagrinėjamos bylos kategorija (bankroto byla, kurioje priimti procesiniai sprendimai, paprastai gali turėti įtakos bankrutuojančio asmens kreditorių teisėms ir teisėtiems interesams). Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad [CPK 320 straipsnis](#), reglamentuojantis bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka ribas, neišskiria bylų kategorijų, kurioms šio straipsnio 1 dalies nuostatos apskritai netaikytinos, specialių taisyklių šiuo klausimu nenustatyta ir Fizinių asmenų bankroto įstatyme. Taigi, vien ta aplinkybė, kad byloje yra sprendžiamas su fizinio asmens bankroto procesu susijęs klausimas, pati savaime nėra pakankamas pagrindas teismui išeiti už atskirojo skundo ribų.
68. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad įstatyme įtvirtinta galimybė viešojo intereso apsaugos tikslais peržengti bylos nagrinėjimo ribas yra dispozityvus principo išimtis, kurią pateisina siekis suderinti privataus ir viešojo intereso gynybą, užtikrinti šių interesų pusiausvyrą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 12 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-221/2013](#)). Viešojo intereso sąvoka yra vertinamojo pobūdžio, jos turinys gali būti atskleidžiamas analizuojant konkrečios bylos faktines aplinkybes ir aiškinant bei taikant joms konkrečias teisės normas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-291/2006](#); 2010 m. gruodžio 27 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-555/2010](#)).
69. Fizinio asmens bankroto bylos susijusios su viešuoju interesu, nes iškeliant fizinio asmens bankroto bylą siekiama ne tik atkurti jo mokumą, bet ir patenkinti kreditorių reikalavimus. Tačiau aktyvus teismo vaidmuo bankroto byloje neatleidžia šalių nuo pareigos įrodyti aplinkybes, kuriomis jos grindžia savo reikalavimus ir atskirtumus ([CPK 178 straipsnis](#)). Taigi teismas tokio pobūdžio byloje taip pat yra saistomas šalių rungimosi ir lygiateisiskumo principų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-263-313/2017](#), 34 punktas; 2019 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-5-611/2019](#), 45–47 punktai). Tai reiškia, kad pirmiausiai pats skolininkas ir jo kreditoriai (jų interesams atstovaujantis bankroto administratorius) turi gintis nuo bankroto byloje kitų kreditorių reikiamų galimai nepagrįstų reikalavimų. Teismas, išeidamas už atskirojo skundo ribų bankrutuojančio fizinio asmens kreditorių interesų apsaugos tikslais, turi argumentuoti pagrįsti, kodėl, atsižvelgiant į faktines kilusio ginčo aplinkybes, kreditorių interesus atitinka viešasis interesas, kuris teismo turi būti ginamas *ex officio*.
70. Nors kasacinio teismo praktikoje iš esmės pripažįstamas viešasis interesas, kad bankroto byloje nebūtų patvirtintas nepagrįstas kreditoriaus reikalavimas, teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad pirmosios instancijos teismas nagrinėjamoje byloje pripažino pareiškėjo reikiamų reikalavimų pagrįstumą, o dalį jų atmetė tik dėl ieškinio senaties. Pirmosios instancijos teismo išvados dėl atitinkamo dydžio skolos pareiškėjui egzistavimo skundžiama nutartimi nepaneigė ir apeliacinės instancijos teismas. Kaip jau minėta, ieškinio senaties termino pasibaigimas nereikia,

kad skolininko prievolė kreditoriui pasibaigė, pasibaigus šiam terminui kreditorius tik praranda teisę reikalauti įvykdyti prievolę teismine tvarka (šios nutarties 42 punktas). Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad tuo atveju, kai skolininkas įvykdo pareigą po ieškinio senaties termino pasibaigimo, negalima pripažinti, kad įvykdžius šią pareigą gautas turtas yra įgytas kreditoriaus be pagrindo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-146-611/2021](#), 22 punktas).

71. Galiausiai teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad [CK 1.135 straipsnis](#), kuriuo, peržengęs atskirojo skundo ribas, rėmėsi apeliacinės instancijos teismas, turi būti aiškinamas ir taikomas kartu su [CK 1.126 straipsnio](#) 2 dalies norma, pagal kurią ieškinio senatį teismas taiko tik tuo atveju, kai ginčo šalis to reikalauja. Nagrinėjamu atveju byla nagrinėjant pirmosios instancijos teisme A. T. ir L. T. bankroto administratorius prašė taikyti ieškinio senatį tiek pagrindinei skolai, tiek palūkanoms bei delspinigiams (išskyrus tą palūkanų ir delspinigių dalį, kuri priskačiuota už laikotarpį, neviršijantį įstatyme nustatytą senaties terminą), tačiau pirmosios instancijos teismui tenkinus pareiškėjo reikalavimų dalį bankroto administratorius šios pirmosios instancijos teismo nutarties dalies apeliacine tvarka neskundė, t. y. iš esmės su ja sutiko. Įstatymas nenustato, kad ginčo materialiojo teisinio santykio šalies prašymas taikyti ieškinio senatį visiems ar daliai pareikštų reikalavimų negalėtų būti vėliau atšauktas ar nebepalaikomas, todėl, teisėjų kolegijos vertinimu, nesant paduoto atskirojo skundo dėl pareiškėjui palankios pirmosios instancijos teismo nutarties dalies ir skolininkui ar jo atstovui byla nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme jokia procesine forma nepareiškus reikalavimo taikyti ieškinio senatį pirmosios instancijos teismo nutartimi patenkintiems pareiškėjo reikalavimams, apeliacinės instancijos teismas neturėjo teisinio pagrindo pirmosios instancijos teismo nutartimi patenkintus pareiškėjo reikalavimus atmesti, remdamasis ieškinio senatimi, net ir nustatęs, kad ieškinio senaties terminai iš hipotekos kylantiems reikalavimams pagal [CK 1.135 straipsnį](#) yra pasibaigę ([CK 1.126 straipsnio](#) 2 dalis).
72. Apibendrinama išdėstytus argumentus teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas, išeidamas už atskirojo skundo ribų ir atmesdamas pareiškėjo reikalavimus, patenkintus pirmosios instancijos teismo nutartimi, pažeidė šią apeliacinės instancijos teismo teisę reglamentuojančias proceso teisės normas, [CPK 313](#) straipsnyje įtvirtintą principą, draudžiantį priimti apeliantai labiau nepalankų sprendimą, taip pat neteisėtai aiškino ir taikė ieškinio senaties termino pasibaigimo teisinės pasekmės reglamentuojančias teisės normas, nukrypdo nuo kasacinio teismo formuojamos aptariamų teisės normų aiškinimo praktikos ir dėl šios priežasties priėmė neteisėtą procesinį sprendimą. Nustatyti pažeidimai, atsizvelgiant į jų pobūdį, sudaro pagrindą panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį, kuria buvo panaikinta pareiškėjui palanki pirmosios instancijos teismo nutarties dalis, ir išspręsti šį klausimą iš esmės kasaciniame teisme, negrąžinant bylos iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui ([CPK 359 straipsnio](#) 4 dalis).
73. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad apeliacinės instancijos teismas skundžiama nutartimi (jos rezoliucine dalimi) panaikino visą pirmosios instancijos teismo šioje byloje priimtą nutartį, nors, kaip matyti iš apeliacinės instancijos teismo nutarties motyvų, neteisėta ir nepagrįsta apeliacinės instancijos teismo buvo pripažinta tik ta pirmosios instancijos teismo nutarties dalis, kuria pareiškėjo prašymas buvo iš dalies patenkintas. Kadangi teisinis pagrindas naikinti pirmosios instancijos teismo nutarties dalį, kuria dalis pareiškėjo reikalavimų buvo atmesta, nebuvo nustatytas nei apeliacinės instancijos, nei kasaciniame teisme, kasacine tvarka panaikinama visa skundžiama apeliacinės instancijos teismo nutartis, paliekant galioti pirmosios instancijos teismo šioje byloje priimtą nutartį.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

74. [CPK 93 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyta, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą. Šiame straipsnyje išdėstytos taisyklės taikomos taip pat ir tam žyminiam mokesčiui, kurį šalis moka paduodamos apeliacinius ir kasacinius skundus, taip pat prašymus dėl proceso atnaujinimo ([CPK 93 straipsnio](#) 3 dalis). Pagal [CPK 98 straipsnio](#) 1, 2 dalis šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas; dėl šių išlaidų atlyginimo priteisimo šalis teismui raštu pateikia prašymą su išlaidų apskaičiavimu ir pagrindimu. Šio straipsnio nuostatos taikomos priteisiant išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo pagalbą pirmosios, apeliacinės instancijos ir kasaciniame teismuose ([CPK 98 straipsnio](#) 3 dalis).
75. Nagrinėjamoje byloje kasaciniam teismui panaikinus apeliacinės instancijos teismo procesinį sprendimą ir palikus galioti pirmosios instancijos teismo procesinį sprendimą, turi būti išspręstas byloje dalyvaujančių asmenų bylinėjimosi išlaidų, turėtų apeliacinės instancijos ir kasaciniame teismuose, paskirstymo klausimas ([CPK 93 straipsnio](#) 5 dalis).
76. Pareiškėjas nagrinėjamoje byloje yra sumokėjęs po 38 Eur žyminio mokesčio už atskirąjį ir kasacinį skundus (procesiniai dokumentai pateikti elektroninėmis ryšių priemonėmis). Duomenų, patvirtinančių išlaidas už advokato teisinę pagalbą, taip pat prašymo priteisti šių išlaidų atlyginimą pareiškėjas nepateikė. Atsiliepimai į atskirąjį ir kasacinį skundus byloje nebuvo teikiami, duomenų apie suinteresuotų asmenų patirtas bylinėjimosi išlaidas apeliacinės instancijos ir kasaciniame teismuose nėra.
77. [CPK 80 straipsnio](#) 2 dalyje nustatyta, kad už atskiruosius skundus žyminis mokestis nemokamas, išskyrus atskiruosius skundus dėl nutarčių dėl laikinųjų apsaugos priemonių ir atskiruosius skundus bankroto ar restruktūrizavimo bylose. Už šioje dalyje nurodytus atskiruosius skundus mokamas penkiasdešimtys eurų žyminis mokestis.
78. Atvejus, kai byloje dalyvaujantys asmenys pagal įstatymą yra atleidžiami nuo [CPK 80](#) straipsnyje įtvirtintos pareigos mokėti žyminį mokestį, reglamentuoja [CPK 83](#) straipsnis. Pagal šio straipsnio 1 dalies 9 punktą nuo žyminio mokesčio mokėjimo atleidžiami ieškovai ir turtinius reikalavimus pareiškiantys asmenys bankroto ar restruktūrizavimo bylose, išskyrus šio kodekso 80 straipsnio 1 dalies 9 punkte (turėtų būti nuoroda į [CPK 80](#) straipsnio 1 dalies 10 punktą) nurodytus atvejus. [CPK 83 straipsnio](#) 2 dalyje nustatyta, kad nurodyti asmenys atleidžiami nuo žyminio mokesčio už ieškinius, priešieškinius, pareiškimus, apeliacinius ir kasacinius skundus, taip pat už prašymus dėl proceso atnaujinimo.
79. Teisėjų kolegija pažymi, kad nors [CPK 83 straipsnio](#) 2 dalyje *expressis verbis* (tiesiogiai) nėra nurodyta, kad [CPK 83 straipsnio](#) 1 dalyje nurodyti asmenys atleidžiami nuo žyminio mokesčio už atskiruosius skundus, šios teisės normos tikslas yra atleisti atitinkamus asmenis nuo žyminio mokesčio mokėjimo visose proceso stadijose (pirmosios, apeliacinės instancijos ir kasaciniame teismuose, taip pat proceso atnaujinimo stadijoje). Pagal [CPK 338](#) straipsnį atskiriesiems skundams paduoti ir nagrinėti taikomos taisyklės, reglamentuojančios procesą apeliacinės instancijos teisme, išskyrus [CPK XVI](#) skyriaus antrajame skirsnyje nurodytas išimtis todėl [CPK 83 straipsnio](#) 2 dalyje įtvirtinta išimtis taip pat turėtų būti taikoma ir atskiriesiems skundams.
80. Teisėjų kolegijos vertinimu, tai, kad atskirieji skundai [CPK 83 straipsnio](#) 2 dalyje nėra atskirai paminėti, yra nulemta to, jog [CPK 80 straipsnio](#) 2 dalies pakeitimai, įtvirtinę atskirųjų skundų bankroto ir restruktūrizavimo bylose apmokestinimą žyminiu mokesčiu, įsigaliojo tik 2020 m. sausio 1 d. (2019 m. birželio 13 d. įstatymo Nr. XIII-2223 redakcija), o iki tol žyminis mokestis už atskiruosius skundus (išskyrus atskiruosius skundus dėl nutarčių dėl laikinųjų apsaugos priemonių) pagal [CPK 80](#) straipsnį neturėjo būti mokamas (atitinkamai atskirųjų skundų įvardijimas [CPK 83 straipsnio](#) 2 dalyje nebuvo tikslingas). [CPK 80 straipsnio](#) 2 dalyje įtvirtinus pareigą mokėti žyminį mokestį už atskiruosius skundus bankroto ir restruktūrizavimo bylose, aiškinant [CPK 83](#) straipsnio 2 dalį tokiu būdu, kad ji neapima atleidimo nuo žyminio mokesčio už atskiruosius skundus, susidarytų bylinėjimosi išlaidas reglamentuojančių teisės normų sistemos neatitinkanti situacija, kai byloje dalyvaujantis asmuo pagal įstatymą būtų atleidžiamas nuo žyminio mokesčio mokėjimo pirmosios instancijos ir kasaciniame teismuose, tačiau turėtų pareigą mokėti žyminį mokestį apeliacijos stadijoje. Atsizvelgiant į tai darytina išvada, kad pareiškėjas, kaip turtinius reikalavimus fizinio

asmens bankroto byloje pareiškęs asmuo, yra atleistas nuo žyminio mokesčio tiek už atskirąjį, tiek už kasacinį skundą mokėjimo (CPK 83 straipsnio 1 dalies 9 punktas, 2 dalis).

81. Pagal CPK 87 straipsnio 1 dalies 1 punktą sumokėtas žyminis mokestis grąžinamas, kai jo sumokėta daugiau, negu nustato įstatymai. Kadangi už pareiškėją žyminį mokestį sumokėjo kiti asmenys (už atskirąjį skundą – advokatas Arūnas Merkys, už kasacinį skundą – V. K.), sumokėtas žyminis mokestis grąžintinas šiems asmenims.
82. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 28 d. pažymą kasacinis teismas turėjo 3,30 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (CPK 88 straipsnio 1 dalies 3 punktas). Šių išlaidų atlyginimas valstybei nepriteistinas, nes nurodyta suma yra mažesnė už Lietuvos Respublikos teisingumo ministro kartu su finansų ministru 2011 m. lapkričio 7 d. įsakymu Nr. 1R-261/1K-355 nustatytą minimalią valstybei priteistiną bylinėjimosi išlaidų sumą – 5 Eur.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 3 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Panevėžio apygardos teismo 2021 m. gegužės 18 d. nutartį panaikinti ir palikti galioti Utenos apylinkės teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartį.

Grąžinti Arūnui Merkiui (a. k. (duomenys neskelbtini) 38 (trisdešimt aštuonis) Eur žyminio mokesčio, sumokėto 2021 m. kovo 1 d. už pareiškėjo A. H. atskirąjį skundą AB „Swedbank“, mokėjimo nurodymas Nr. 4.

Grąžinti V. K. (a. k. (duomenys neskelbtini) 38 (trisdešimt aštuonis) Eur žyminio mokesčio, sumokėto 2021 m. rugpjūčio 18 d. už pareiškėjo A. H. kasacinį skundą AB „Swedbank“, mokėjimo nurodymas Nr. 513.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Goda Ambrasaitė-Balynienė

Grażina Davidonienė

Gediminas Sagatys